

ענוות משה

האם מותר למורה לומר "אני לא יודע"?
בטח! גם רש"י אומר "אני לא יודע לפעמים".
אלא שלא. למורה אסור להגיד אני לא יודע.
בפרשה מזכיר עניין פסח שני. מגיעים "אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם", ושואלים את משה "למה ניגרע".
משה עונה להם "עמדו ואשמעה מה יצווה ה' לכם!"
רש"י אומר על זה "אשרי ילוד אשה שכך מובטח, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה".
ה' עונה ואומר שיהיה פסח שני.

בפרשת פנחס מזכיר סיפור דומה. שאלו את משה שאלה, ומשה רבנו לא ידע.
בפרק כ"ו משה מקבל את הציווי על עניין הנחלות, ובפרק כ"ז פסוק א' באות בנות צלפחד ומבקשות נחלה "למה יגרע אבינו". הן רוצות נחלה.
משה רבנו לא ידע. כתוב "ויקרב משה את משפטם".
רש"י אומר שנתעלמה ממנו הלכה, וזה כ"עונש", ה' "נפרע" ממנו על שהתגאה ואמר "כל הדבר הגדול תביאון אלי".
אבל כתוב בפרשה "והאיש משה עניו מכל אדם!"
אז בפרשתנו משבחים את משה על שלא ידע, ושם חז"ל מפרשים את זה לגנאי. אבל בשני המקרים הוא לא ידע?
השאלה היא לא על רש"י. השאלה היא על דרך הכתובים! "עמדו ואשמעה" מול "ויקרב משה את משפטם".

מה השאלה? מה ההבדל בין שאלתם של הטמאים לנפש אדם לבין בנות צלפחד?
על השאלה על פסח שני לא היה משה רבנו יכול לענות כלל! לפי גדרי ההלכה "עבר זמנו בטל קרבנו", לכן אין לו דרך לדעת.
מי שלא שמע שופר בר"ה, לא יכול להשלים. אם הוא עשה זאת במזיד - גהינום גדול, יש מקום גם לו.
אם הוא עשה זאת בשוגג, אז "אונס רחמנא פרטיה".
בכלל, מה פתאום ה' נותן פסח שני? מה נשתנה?
כל כך מצא חן בעיני ה' חיבת המצווה של אותם טמאים לנפש אדם. הם לא רצו להיות פטורים! הם רצו להיות חייבים במצווה.
בגלל הרצון הזה ה' היה מוכן לתת להם. אבל משה רבנו לא יכול לתקן חגים חדשים. אם כן משה רבנו לא הרגיש שלא בנוח כשהוא לא ידע לענות.
לעומת זאת, בבנות צלפחד, ה' אמר למשה לפני כן את הדינים, את ההיררכיה. ה' לא הזכיר מצב שבו יש רק בנות בירושה! הוא היה צריך להבין שמהו בהלכה חסר. כשבנות צלפחד שאלו את משה את השאלה, משה התבייש, כי הוא "לא הכין שיעור"! זו שאלה פשוטה, מתבקשת, שמה רבנו היה צריך לדעת שמישהו ישאל את זה.
(מה פתאום חז"ל מייחסים למשה גאווה? הרי זו היתה עצתו של יתרו ש"כל הדבר הגדול יביאון אליך"?)
משה רבנו "פישל", ולכן רש"י מפרש שה' נפרע ממנו.

אז האם מותר למורה לומר לא יודע?
לא! מורה צריך להכין שיעור טוב, ולדעת לענות על כל שאלה!
אם פעם קורה שתלמיד חריף במיוחד שואל שאלה שהמורה לא ידע, אז בטח שיגיד לו שהוא לא יודע. אבל הוא צריך להכין את השיעור!
רש"י עצמו בכל פירושו אמר פעמים ספורות שהוא לא יודע!
אם אדם לא יודע להתעסק במקצוע שלו, אם מורה לא יודע לענות - שיחליף מקצוע...
אם שואלים מורה שאלה שלא בתחום שלו, אז מותר לו לומר "לא יודע". גם הגמרא אומרת שאדם שבא לשאול רב, צריך לשאול את הרב על נושאים שבהם הרב מצוי! כתוב שלא שואלים רב בדברים שהוא לא מונח בהם. אבל באופן עקרוני הגישה שמורה יכול לומר לא יודע בכזאת קלילות, קצת מפספסת את ההתחייבות המוסרית של מורה לדעת! לכן בפסח שני משה היה באמת צריך לומר לא יודע, אבל בבנות צלפחד היה צריך לדעת! לזהות שהחוקים לא התייחסו את השאלה הפשוטה הזאת. זה מקרה שכוח!

אבל משה רבנו כבש פניו בקרקע! למה מייחסים אליו גאווה?

יש יסוד, שראינו כבר בחז"ל, שכל דבר שאברהם עשה בעצמו, ה' נתן לבניו בעצמו. לחם אברהם נתן למלאכים לחם בעצמו, לכן ה' נתן לעמ"י במדבר מן בעצמו. אבל דברים שאברהם לא עשה בעצמו, כגון "יוקח נא מעט מים", ה' נתן על ידי שליח לעמ"י - סיפור מרה, שהמים ניתנים לעם ישראל על ידי משה, שמכה את הסלע, ומאותו סיפור נגזר שמשם רבנו לא יכנס לארץ, ולו היה נכנס ביהמ"ק לא היה נחרב. כל זה בגלל שאברהם לא הביא מים בעצמו לאורחיו.

אבל אברהם איבנו היה עסוק בלדאוג להם לשאר הדברים! מה לעשות? לא היתה לו אפשרות, יש הגבלה כמה אדם אחד יכול לעשות.

דבר נוסף הוא שאברהם היה בן מאה, והיה לוקח לו זמן להביא מים. הוא שלח את שליחו! זה הגיוני, כי בלי אוכל אדם לא יכול להסתדר, לכן הבהמה קודמת לאדם באכילה: "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת", אבל במים האדם קודם לבהמה: "שתה אדוני וגם לגמליך אשקה". האדם לא יכול לשרוד בלי מים!

אלא שה' מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה! אדם שהוא צדיק, ה' מצפה ממנו ליותר. היסוד שה' מדקדק עם צדיקים הוא גם בצדדי אדם עצמו. ישנם פרמטרים בעבודת ה'. לכל אדם ישנה תכונה מיוחדת שבה הוא עובד את ה': "תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם". על אותה מידה מדקדקים עם האדם, כי במידה הזאת הוא מיוחד, זאת עבודתו לה'.

אברהם מידתו חסד, לכן אין שום תירוץ. הוא לא נתן מים, לכן ה' מדקדק איתו, למרות שיש לו תירוץ. במידות אחרות ה' היה דן אותו כמו צדיק רגיל, אבל בעניין הזה ה' לא מוכן לקבל תירוץ. גם ביעקב. יעקב לא רצה לשקר לאביו, וזה מוכח מהפסוקים. "אולי" אומרים כשאדם רוצה שמשנהו יקרה. "פן" אומרים כשאדם לא רוצה שהדבר יקרה. יעקב אומר "אולי ימושני אבי"! כי אמו הכריחה אותו! היא קיבלה נבואה בבית שם ועבר, "ותלך לדרוש את ה'", והיא נצטרכה לממש אותה. לכן היא מכריחה אותו. היא משקרת לו! היא אומרת ליעקב שיצחק אמר שהוא יברך את עשיו לפני ה', לא לפני מותו כמו שאמר! אם נביא מצווה בהוראת שעה לעבור על דברי תורה, עושים כך! לא שואלים שאלות. אז למה מענישים את יעקב על ששיקר? הוא צווה על ידי נביא? כי מידתו אמת, וסוף סוף הוא שיקר. גם בחיים ישנה דוגמה כזאת. אדם לפעמים צריך לעשות משהו על פי דין, ואחר כך הוא צריך לכפר על מה שעשה. אדם שחלם חלום נורא בערב שבת, מתענה בשבת, ואחר כך צריך להתענות על שהתענה בשבת! אבל כך ההלכה? אלא שיש דברים שצריך לעשות והם לא בסדר.

גם בטבע זה קיים. אדם צריך לקחת תרופה למשהו, וכדי לבטל את ההשפעה הרעה של אותה תרופה הוא לוקח כדור נוסף!

אדם שעובד בעבודה מלכלכת צריך להתרחץ, ככה זה.

יעקב, כיוון ששיקר, בניגוד למידתו שהיא אמת, לכן דנים אותו בקצה קצהו של חוט השערה.

יוסף מידתו אמונה! והוא נענש על שביקש משר המשקים שיזכור אותו. הוא עשה השתדלות! אלא שזה רק מפני שמידתו היא אמונה.

זו תוצאה של המידה שלו, לא עונש!

משה רבנו, שמידתו ענווה, גם על המילים "כל הדבר הגדול תקריבון אלי" שופטים אותו, למרות שמאדם רגיל לא היו רוצים כלום.

בגלל שהוא מידתו ענווה, תופסים אותו על זה.

יש שאומרים שעונשו של משה הוא "המן הסלע הזה נוציא לכם מים" במקום "יוציא". מה החטא פה? תשובה - בשביל משה רבנו זה חטא, כי ה' מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, גם בהשוואה לאחרים וגם בהשוואה למידות שלהם עצמם.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
ובל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.